

**Origin - Education -
Destination, an
Exclusively
Meritocratical
Trajectory?**

MARIA-ANA GEORGESCU

*The general aim
of the paper is
to make a connection
between the individual
mobility in the social space
with the individual level of
knowledge and education.*

*We develop
a moderate attitude
concerning the capacity
of the system of education
to dispel the privileges of
social inequalities inherited
throughout the lifetime. The
presentation of some recent
studies of the "new-sociology
of education", which are of
great value and objectivity,
have led us to analyse the
following scheme: the
British reformers in the
educational domain hoped
that the relation (a),
between origin and
education will diminish its
importance. The American
researchers supposed that
the relation (b) will weaken, while
the relation
(c) will increase its
importance. Thus it is
expected to have
an advance towards
meritocracy and
to an open and
mobile society.*

ORIGINE - EDUCAȚIE - DESTINAȚIE, O TRAIECTORIE EXCLUSIV MERITOCRATICĂ?

Optimismul reformatorilor învățământului

In cadrul studiilor privind stratificarea socială a societăților moderne, școala apare menționată mereu printre mecanismele generatoare ale mobilității sociale¹, alături de filierele politice sau religioase. Aceste instanțe controlează, orientează, determină poziția individului în interiorul ierarhiei lor proprii și în mod indirect, în ierarhia macrosocială, devansând calea tradițională, a moștenirii familiale.

Locul și importanța acestor agenți selectivi diferă de la o societate la alta. Dar școala este instituția selectivă cea mai importantă în societățile moderne industriale. Celelalte canale de mobilitate, care au criteriile lor proprii, tin totuși cont în mare parte de rezultatele selecției școlare pentru determinarea statusului individualilor.

"Analiza relației între școală și societate - spune M. Cherkaoui² - este fără nici un dubiu domeniu care a reținut cel mai mult atenția sociologilor în perioada postbelică".

Este ușor de înțeles astfel interesul și locul acordat școlii. Pe de o parte, tinerelor generații în cvasitotalita-

tea lor consacra o mare parte din viață pentru dobândirea cunoștințelor și deprinderilor în cadrul acestei instituții, pentru funcționarea căreia statul alocă o mare parte a bugetului național. Pe de altă parte, se estima - prin decenile al V-lea și al VI-lea - că niște politici educative adecvate ar putea atenua și elimina (la modul ideal) ponderea moștenirii sociale; educația era considerată un mijloc de mobilitate și integrare, o trambulină socială. Dezbaterile asupra democratizării societății aveau în centrul lor rolul sistemului de învățământ în acest proces.

Astăzi se pun o mulțime de întrebări legate de aspectele menționate. Dacă înainte se spera că prin democratizarea învățământului va spori mobilitatea socială, de ce creșterea ei nu s-a dovedit a fi pe măsura așteptărilor? Care este exact rolul educației în mobilitatea socială? Ideologia curentă devenise accea conform căreia școala era singura instituție socială care putea duce la diminuarea inegalităților din societatea occidentală. Aceasta înseamnă că sistemului educațional îi revenea ca primă sarcină aceea de schimbare a strategiei de selecție socială. Putea însă școala să asigure selecția socială? Răspunsul negativ la această întrebare îl dăduse Pitirim Sorokin cu peste trei decenii în urmă³; școala este doar o "instanță de orientare". Rolul "selektor" al școlii era însă - în anii '60 - prea magulitor pentru ca avertismentul lui Sorokin să fie luat în serios. Altfel, idealul epocii era de a asigura accesul și supraviețuirea elevilor din medii sociale defavorizate în cadrul învățământului. S-a produs chiar explozia învățământului superior, a cărei undă de soc s-a spart în 1968, mișcările studențești trezind opinia publică.

Cresterea numerică absolută a populației școlare a fost strâns legată, în concepția comună, de democratizarea societății.

Se credea astfel că prin educație, persoanele capabile, care au dobândit o calificare sau profesiune, vor trece barierele inegalităților sociale și își vor ocupa un loc potrivit în societate.

"Încrederea în virtuțile democratice ale școlii avea valoare de articol de crez republican", spune J.C. Passeron. Eforturile în favoarea școlii erau percepuse de cetățeni și de autorități ca un mijloc de democratizare a societății, iar de părinți - ca un mijloc de ascensiune socială pentru copiii lor.

S-a conturat chiar ideea că inegalitatea în domeniul cunoașterii ar fi una dintre cauzele inegalităților sociale, că există o legătură directă între nivelul de cunoaștere al unui individ și poziția sa socială, câștig și prestigiul. Ca urmare, "a democratiza școala" devine standardul acțiunilor în domeniul învățământului, declanșând o avalanșă de reforme școlare, aducând în față științelor educației câteva arii problematice majore.

Vizând direct entuziasmul reformator și politicile din domeniul învățământului, Raymond Boudon, autor al unor studii aprofundate privind raportul dintre școală și mobilitatea socială, afirmă⁴, dintr-o poziție retrospectivă, că nu numai marile ideologii animă lumea - putându-se dovedi limitate (de exemplu - marxismul), dar chiar teorii de mai mică anvergură pot fi urmate cu multă tenacitate. De pildă, ideea egalizării șanselor față de învățământ, ca factor de influențare a pozițiilor sociale ulterioare ale indivizilor, a determinat vreme de decenii întregi realizarea unor politici de reforme în domeniul învățământului.

Dar speranțele reformatorilor din anii '60 privind posibilitățile reale de transformare a societății pornind din spatele școlă s-au dovedit iluzorii.

Iluzia societății meritocratice

O preocupare majoră în domeniul sociologiei educației este aceea de a urmări, la nivel industrial, dacă persoanele care s-au străduit să urmeze un învățământ de lungă durată, cele care au dobândit calificări printr-un travaliu obositor și/sau costisitor au mai multe șanse de mobilitate ascendentă. Procesul poate fi privit și invers: dacă cei cu nivel școlar scăzut trec printr-o mobilitate descendentală, în ciuda originii lor familiale înalte.

În fantezia sociologică "Nașterea meritocrației" (1958), Michael Young a vehiculat un neologism care a pătruns cu rapiditate în limbajul comun al societății occidentale. O lume "meritocratică" se baza pe trei caracteristici majore:

1. Cariera deschisă competențelor: ideea era de inspirație liberală și provine încă din secolul trecut, când burghezia în ascensiune pretindea ca pozițiile în administrația de stat să fie atribuite pe baza competenței dovedite de indivizi. Accesul la aceste poziții urma să depindă tot mai mult de performanțele și nivelul educațional;

2. Adaptarea oportunităților educaționale la însușirile naturale: dezvoltarea unui sistem educațional de masă, în cadrul căruia copiii cel mai dotați să aibă posibilitatea să urmeze trepte tot mai înalte de scolarizare, chiar dacă ar proveni din medii familiale dezavantajate;

3. Reușita personală ca singura bază a inegalităților într-o astfel de societate. Această idee de sorginte funcționalistă legitima statusul social dobândit în fața celui moștenit, iar prin aceasta, și inegalitățile sociale.

Într-o astfel de societate în plină creștere, raționalitatea economică și tehnologică impunea selecționarea indivizilor pe baza educației, iar în cadrul școlilor, pe baza coeficientului de inteligență. Implicit

s-a ivit o problemă foarte delicată: ce anume constituia "meritul" și ce anume constituia "talentul". Talentul, bazat pe aptitudinile naturale, viza doar o formă potențială a reușitei, în vreme ce meritul se referea la o stare actualizată. Formula "geniilor lenișe" era exclusă de la bun început pentru cei meritoși. Altfel spus, definiția oficială a meritului a devenit "inteligentă (respectiv talent) plus efort".

Societatea meritocratică se voia o stare socială în care să existe egalitatea șanselor, iar inegalitățile să fie rodul unei competiții egale, exclusiv prin măsurarea meritelor.

Prin anii '70 concepția conform căreia în societatea post-industrială se vor dezvolta tendințele meritocratice era foarte răspândită și genera un fel de confort psihic. Cel mai influent reprezentant al ei, Daniel Bell, în lucrarea "On Meritocracy and Equality" afirma: "Societatea post-industrială în logica ei este o meritocrație. Diferențierea statusurilor și diferențierea veniturilor se bazează pe calificare tehnică și educație cât mai înaltă și puține poziții înalte (din vîrful ierarhiei) sunt deschise acelor fără astfel de calificare."

Ca urmare, majoritatea sociologilor s-au lansat în studierea mobilității sociale și în problemele statusurilor dobândite de indivizi, vizavi de cele moștenite de acestia. Atenția tuturor s-a focalizat asupra ipotezei IMS⁶, adică pe faptul că meritul devine determinanta cheie a accesului indivizilor la educație, dincolo de un minim strict obligatoriu, și apoi a intrării acestora pe piața muncii.

Constatăm că apar două aspecte ale recrutării indivizilor: o dată, recrutarea copiilor pentru anumite tipuri de școli și nivele de învățământ, iar apoi recrutarea persoanelor care caută un loc de muncă pentru a fi angajate. Într-o societate meritocratică, copiii vor fi selecționați în școli pe baza testelor de inteligență, drept care s-a născut o adevărată "testomanie", iar persoanele care solicită locuri de muncă

vor fi angajate doar pe baza diplomelor și competenței dovedite.

Origine-educație-destinație

Cercetările actuale ale sociologilor englezi în probleme de meritocrație s-au concentrat în studiul "Toward Meritocracy? Recent Evidence on Old Problem" (1991). Cercetătorii A. Heath, C. Mills și J. Roberts își propun să aducă la zi rezultatele lui A. Halsey (1997) și să le extindă, luând în considerare și aspecte neexplicitate în alte studii mai vechi. Sociologii britanici au sperat pe vremuri că reformele elaburate în mod programatic vor slăbi legătura între originea socială și nivelul și performanțele educaționale. Acest fapt, la rândul său va slăbi legătura între originea socială și statusul ocupat ulterior sau, altfel exprimat prin termeni metaforici - "destinație". Educația apare ca mediatoare între mediul familial de proveniență (cu un anumit capital social) al fiecărui individ și poziția ocupată de acesta în spațiul social. Este o traекторie ale cărei înălțime și lungime par dependente strict de efortul propriu.

Având deci trei caracteristici, se lucrează cu diagrama 1.

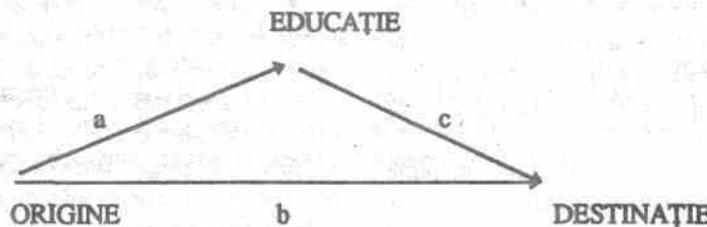
Reformatorii britanici în domeniul educațional sperau că relația (a) între origine și educație își va diminua importanța.

Cercetătorii americani pe aceste probleme au presupus că relația (b) va slăbi, în vreme ce relația (c) își va spori însemnatatea.

Astfel se consideră că va avea loc o înaintare spre meritocrație și spre o societate deschisă și mobilă.

Referindu-se la teza industrialismului, care sugera că însușirile dobândite precum educația - vor ajunge să aibă importanță mai mare decât cele moștenite precum originea socială sau sexul, A. Heath arată că studiile sale nu conduc spre această concluzie. Recunoscând că a crescut numărul absolut al celor care au atins un nivel educațional mai înalt și ocupă posturi "înalte", el afirma că singurul aspect ce rezultă cu claritate este anume acela că indivizi proveniți din întreaga paletă a originilor sociale au avut avantaje la fel din aceste oportunități noi.

Echipa condusă de Heath își îndreaptă apoi atenția spre relația (b), între origine și destinație. Sägeata se referă la transmiterea directă a situației ocupaționale dinspre tată spre descendenții săi, independent de educație: astfel de situații îmbracă formă moștenirii firmei ori altor proprietăți sau afaceri de familie. Altă posibilitate este aceea a valorificării relațiilor și conexiunilor sociale. Acest ultim aspect - spune Heath - nu trebuie să fie neapărat un act deliberat din partea celui care face angajări: el poate avea pur și simplu preferințe pentru cei din anturajul său. Există însă concepția că, dincolo de un anumit nivel, astfel de mecanisme de selecție trebuie să-și diminueze importanța ca urmare a presiunilor competitive, deoarece procedurile non meritocratice constituie un lux prea costisitor pe care lumea afacerilor nu și-l poate permite la nesfârșit.

În identificarea originii sociale Heath și colegii săi operează cu trei clase: clasa persoanelor din domeniul serviciilor, clasa muncitoare și clasa intermediară. Cele trei clase sunt preluate din schema simplificată elaborată de John Goldthorpe și Robert Erikson^a a unui sistem de șapte clase, constituite ca entități statistice, având drept criteriu fundamental relațiile de angajare în cadrul pieței muncii (vezi Anexa 1).

În prima clasă sunt cuprinși cei care își exercită puterea și controlul asupra deciziilor sau angajaților, inclusiv speciaștii salariați, managerii, persoanele angajate în servicii sigure, fie în cadrul corporațiilor private, fie de stat, deci birocrația publică sau privată. Clasa muncitoare cuprinde oameni de rând, angajați în industrie și agricultură, care au un salariu fix și stau sub autoritatea patronilor. Clasa intermediară, datorită cifrelor mici implicate în studiu, combină trei clase: lucrătorii non-manuali de nivel obișnuit, mica burghezie, tehnicienii și maistrii.

Cât privește nivelul calificării, sunt utilizate următoarele grupe: nivelul de rang înalt, respectiv absolvenții de studii universitare, politehnice, medicale; nivelul avansat, inclusiv învățământul neacademic pedagogic, sanitar, tehnic; nivelul comun, ordinar și cel mai de jos nivel.

Pentru comparație s-au folosit datele unor studii efectuate în 1973 și 1985 în Marea Britanie, iar concluziile dovedesc că s-a găsit o relație semnificativă între nivelul calificării și originea socială. Sau altfel spus, chiar între indivizi cu nivel educațional similar, este mai probabil ca cei proveniți din clasa angajaților în servicii să fie regăsiți ei însăși tot acolo, față de semenii lor proveniți din rândurile clasei muncitoare. Si mai departe, chiar dacă recrutarea în cadrul acestei prime clase este făcută totuși pe baza atestatelor educaționale, apoi promovarea în posturi înalte este tot mai puțin meritocratică.

La sfârșitul studiului lor, Heath,

Mills și Roberts reușesc să modereze optimismul reformatorilor învățământului prin concluziile lor: "Istoria reformelor educationale sugerează că legislația, prin forțele proprii, rareori este suficientă: legislația poate schimba regulile jocului, dar cei mai motivați jucători pentru reușită sunt în stare să-și adapteze strategiile astfel încât să aibă succes în noul joc, așa cum au avut în cel vechi."¹⁰

În studiul "Problems of Meritocracy" (1992), John Goldthorpe realizează o viziune sintetică asupra diagramelor path care indică modificarea presupozиțiilor asupra relației dintre origine (O), educație (E) și destinație (D), pornind de la ipoteza IMS și de la rezultatele cercetărilor empirice desfășurate de-a lungul anilor (vezi Anexa 2).

Urmărind figurile din anexă și treând în revistă studiile menționate, constatăm că aparentă confirmare a ipotezei IMS a fost mereu pusă sub semnul îndoielii. Aceasta deoarece:

- tendința crescândă a patronilor de a angaja și a-și promova apoi angajații prin referire la educația acestora nu implică, în sine, adoptarea unor criterii bazate în măsură mai mare pe meritocrație. Astfel, Jenks afirma în lucrarea "Who Gets Ahead? The Determinants of Economic Success in America" (1977): "Dacă cea ce ne preocupă este competența, am putea mai bine să ne dispunem de diplomele academice și să înființăm proceduri de selecție la locul de muncă spre a identifica incompetență";

- selecția bazată pe educație nu pare mai "funcțională" decât alte proceduri care s-ar putea utiliza;

- un accent mai mare asupra calificării formale nu asigură, în sine, o mai mare egalizare a șanselor pentru indivizii din diferențele medii sociale, așa cum preteinde ipoteza IMS. Dacă anumite cariere de succes sunt dependente de calificare, apoi este de așteptat ca familiile cu posibilități mai mari să-și aloce mai multe resurse

pentru educarea copiilor lor.

În atari circumstanțe, remarcă Thurow¹¹: "O investiție mai mare pentru educație din partea familiilor mai avanțate trebuie înțeleasă ca o cheltuielă defensivă, necesară pentru a-și proteja cota pe piață celor mai dezirabile forme de angajare".

Cercetările care se focalizau asupra influenței crescând a educației asupra destinației nu au putut demonstra rezultate clar favorabile ipotezei IMS privind efectul originii asupra educației: sunt vizate diagramele din Anexa 2 pentru studiile lui Blau și Duncan (1967), Featherman și Hauser (1978) precum și Halsey (1977). În SUA, acea atât de așteptată slăbire a influenței originii sociale asupra nivelului educațional a fost doar parțial confirmată, în vreme ce studiile engleze dovedesc că această influență pare a fi mai puternică în prezent.

Deși educația este în măsură crescând mediațoarea transmiterii statusului între generații și operează în mare parte independent de familia de origine, totuși în procesul intergenerațional nu se constată o estompare a tendinței forțelor prescriptive de a se manifesta ca reușită personală. În relația dintre origine și destinație, spune Goldthorpe¹², "rezultatele studiilor asupra mobilității clasiale sau de status intergenerațional sugerează că această asociere manifestă un grad ridicat de constanță de-a lungul timpului și nu prezintă tendință generală de diminuare". În urma acestei constatări, J. Goldthorpe și E. Erikson au editat un volum purtând titlul: *The Constant Flux*, (1993).

Așadar, sistemul educațional al societății moderne nu operează chiar atât de eficient nici în depistarea talentelor, nici în asigurarea unor șanse egale indivizilor talentați. Dacă accesul la pozițiile râvnite din cadrul diviziunii sociale a muncii este guvernăt tot mai mult de presiunea unei calificări formale, acest aspect nu poate fi considerat atât o înaintare spre merito-

crație, cât una spre acreditare.

Analizând studiile mai recente ale echipei lui Heath (1991), Jonsson (1992) și Ganzeboom (1992), diagramele din anexă sugerează că efectul educației asupra destinației slăbește. Există două posibilități: de a accepta în continuare ideea că în societățile moderne desăvârșirea educațională este primul indicator al meritului, dar atunci ipoteza IMS este zguduită din temelii de aceste ultime studii. A doua posibilitate este de a găsi argumente că instituțiile educaționale nu sunt singurele mijloace prin intermediul cărora se descoperă talente și se căștigă meritul; că efectul direct al originii asupra destinației poate exprima, măcar parțial, selecția prin merite. Astfel, importanța acestui element nu trebuie să fie diminuată, dacă menținem de bună ipoteza IMS.

Goldthorpe consideră că rezultatele studiilor pot fi înțelese ca ambivalence în legătură cu ipoteza IMS, din cauza dificultăților asupra felului în care trebuie înțeles meritul și în care trebuie el cuantificat în cercetări empirice. Dacă meritul este acceptat exclusiv prin medierea educației, apar formidabile probleme de interpretare. Meritul este de părere Goldthorpe - trebuie definit în mare parte situational și pe căi în care judecățile subiective sunt implicate în mare măsură.

În concluzie, deocamdată nu disponem de un standard obiectiv pentru stabilirea meritului. Piața nu răspăstrește în funcție de merite, doar în conformitate cu valoarea economică a serviciilor oferite. Este adevărat că în societatea modernă posibilitățile economice de trai ale majorității indivizilor care compun forța de muncă sunt delimitate pe baza judecăților asupra meritelor lor ca angajați. Dar aceste judecăți sunt elaborate ca urmare a unor concepții foarte diferite despre ceea ce este meritul, în funcție de timp și circumstanțe. Nu trebuie să ne surprindă faptul că avem puține semnale că în realitate ideologia meritocratică ar fi devenit dominantă.

În mod frecvent este de recunoscut locul pe care îl ocupă, în influențarea destinației individului, factori precum conexiunile sale (relațiile sociale), mediul subcultural de proveniență, afilierea politică.

În cele din urmă trebuie să recunoaștem că teza conform căreia societățile moderne sunt - ori devin în mod progresiv

meritocraticice, este greu de susținut prin date empirice. Totodată, e greu de formulat ce este meritul și pentru faptul că el implică judecăți subiective. De asemenea, legitimația - prin meritocrație - a inegalităților sociale generate de economia de piață, este periculoasă.

Note și bibliografie

1. Avem în vedere mobilitatea socială netă, sau libera mișcare a indivizilor în spațiul social (nu cea forțată, structurală).
2. Cherkaoui, Mohamed, *Traité de sociologie*, coord. R. Bourdon, P.U.F., Paris, 1992, p. 167.
3. Ne referim la lucrarea *Social and Cultural Mobility*, 1927.
4. Passeron, J. Cl, apud. Lemel, Yannik - *Stratification et mobilité sociale*, Armand Colin Collection, Paris, 1991, p. 159.
5. Boudon, Raymond, *Disertație la prima titlului de Dr. Honoris Causa a Univ. din Cluj-Napoca*, ianuarie, 1992.
6. Increased Merit Selection, Ipoteza selecției sporite pe bază de merite.
7. Referire la Education Act, 1944; la reorganizarea școlară din 1965 și la prelungirea școlarității până la vîrstă de 16 ani în 1974.
8. Mediul social de proveniență al actorului social.
9. Erikson, R., Goldthorpe, J., *The Constant Flux*, Clarendon Press, Oxford, 1993.
10. Heath, A., Mills, C., Roberts, J., *Toward Meritocracy?*, Nuffield College Working Papers, Nr. 3/1991, p. 30.
11. Thurow, L.C. - *Education and Economic Inequality*, 1972 apud. Goldthorpe, John: *Problems of Meritocracy*, p. 14.
12. Goldthorpe, John, *Problems of Meritocracy*, Nuffield College Working Papers, Oxford, 1992, p. 15.
13. Ball, J. Stephen, *Education, Inequality and School Reform*, King's College, London Press, 1990.
14. Ball, J. Stephen, *Education*, Longman Ed., London, 1986.
15. Boudon, Raymond, *L'inégalité des chances*, Armand Colin Collection, Paris, 1973.
16. Duru-Bellat, Marie, Henriot van Zanten, Agnès, *Sociologie de l'école*, Armand Colin Collection, Paris, 1992.
17. Faure, Edgar, *A învăță să fie*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1974.
18. Gambetta, Diego / *Where They Pushed or Did They Jump?*, Cambridge Univ. Press, Cambridge-London-New-York, 1987.
19. Giddens, Anthony, *Education and Inequality*, in *Sociology*, Polity Press, Cambridge, 1993.
20. Girod, Roger, *Politiques de l'éducation*, PUF, Paris, 1981.
21. Halesy, A., Heath, A., Ridge, J., *Origins and Destinations*, Clarendon Press, Oxford, 1980.

22. Ionescu, Ion, *Sociologia școlii*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
23. Jonsson, Jan O., *Social Class and Educational Attainment in Historical Perspective*, în "The British Journal of Sociology", vol. 44, nr. 2-3/1993.
24. Mahler, Fred, *Sociologia educației și învățământului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977.
25. Peschar, Jules, *Social Reproduction in Eastern and Western Europe*, The Department of Sociology, Univ. of Groningen, Netherland, 1990.
26. Rotariu, Traian, *Școala și mobilitatea socială în țările capitaliste dezvoltate*, ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
27. Rotariu, Traian, Ilut, Petru (coord.), *Sociologie*, Ed. Mesagerul, Cluj-Napoca, 1996.
28. Shavit, Y., Blossfeld, H.P., *Persistent Inequality*, West-View Press, Oxford, 1993.
29. Stănculescu, Elisabeta, *Teorii sociologice ale educației*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
30. Van Haecht, Anne, *L'école a l'épreuve de la sociologie*, De Boek, Bruxelles, 1990.
31. Watts, A. G., "Education and Employment", în *Education, Training and Employment*, Dale Roger Ed., Pergamon Press, Oxford-New-York, 1989.
32. Wexler, Ph., *Social Analysis of Education*, Routledge, New-York - London, 1990.
33. *** *Sociologie de l'éducation, dix ans de recherches*, Recueil de notes de synthèse publiées par la "Revue Française de Pédagogie", INRP et L'Harmattan, 1990.

ORIGINE - EDUCAȚIE - DESTINAȚIE

Anexa 1

Schema claselor sociale în viziunea lui Goldthorpe și Erikson

Versiunea completă

I. Profesioniști (specialiști)* guvernanți și demnitari de grad superior, directori ai unor mari stabilimente industriale; mari proprietari
 II. / Profesioniști, membri ai administrației publice și funcționari de gr. inferior, tehnicieni de gr. superior (tehnocrați)*; manageri în stabilimente industriale mici; supraveghetori (șefi)* ai angajaților non-manuali.
 III.a - Angajați ne-manuali obișnuiți (ordinari)* de grad mai înalt (administrativi și comerciali).
 III.b - Angajați ne-manuali obișnuiți (ordinari de grad mai scăzut în vânzări și întreținere)
 IV.a - Mici proprietari și meșteșugari având angajați.
 IV. b - Mici proprietari și meșteșugari fără angajați
 IV. c - Fermieri și arendași; alți lucrători auto-angajați (mici-meseriași, patroni)* în producția primară
 V. Tehnicieni de grad inferior, supraveghetori ai lucrărilor manuale (maîstri)*

VI. Lucrători manuali calificați

VII. a - Lucrători manuali semicalificați și necalificați (neagriconi)

VII. b - Lucrători agricoli și din alte activități primare

* În paranteze sunt notele noastre explicative.

Versiunea comprimată

Șapte clase

I + II.
 Clasa serviciilor: profesioniști, guvernanți și directori; tehnocrați; supraveghetori ai lucrărilor non-manuali

III. Lucrători ne-manuali obișnuiți: angajați ne-manuali ordinari în administrație și comerț, personal în vânzări, alți lucrători de rând din domeniul serviciilor

IV. a+b Mica burghezie: mici proprietari și meșteșugari cu sau fără angajați

IV. c - Fermieri, mici deținători de pământ și alți mici-meseriași în producția primară

V + VI. Muncitori calificați; tehnicieni de grad inferior; supraveghetori ai lucrărilor manuale, muncitori calificați

VII.a - Muncitori necalificați: lucrători semi sau necalificați (neagriconi)

VII. b - Lucrători agricoli: muncitori agricoli sau din alte activități primare

Cinci clase

I. +II.
 +III.
 Gulerile albe

Trei clase

Lucrători ne-manuali

IV. a+b
 Mica burghezie

Fermieri

IV. c +VII.
 Lucrători fermieri
 V. +VI
 Muncitori calificați

Muncitori manuali

Diagrame path stilizate, întrând modificările așteptate de-a lungul timpului în relația dintre origine (O), educație (E), destinație (D) și modificările găsite efectiv de cercetările empirice majore, studiind Ipoteza IMS

